

Теслюк Денис Андрійович

студент гр. ФМСзм-11, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль

Фаль Андрій Русланович

студент гр. ФМСзм-11, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль

Науковий керівник: д.е.н., професор Сидорович О. Ю.

МИТНІ АСПЕКТИ ЛІБЕРАЛІЗАЦІЇ ТОРГІВЕЛЬНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Стабільний розвиток економіки в значній мірі залежить від рівня зовнішньоекономічної активності суб'єктів господарювання, масштабів та швидкості потоків капіталу, процесів зовнішньоторгівельної лібералізації.

Надзвичайно гострими ці питання є для тих держав, які лише намагаються повноцінно ввійти на міжнародні ринки в якості надійного партнера. Досить значний перелік країн, досягши певної стабільності, демонструють успішні наслідки зовнішньоекономічної лібералізації, яка зарекомендувала себе як результативна стратегія в умовах втечі капіталів, та намагання залучення зовнішніх учасників міжнародного обміну в національний фінансовий простір.

Стратегія прискореної лібералізації зовнішньоекономічної політики в цьому аспекті сприяє вирішенню поточних економічних завдань в контексті забезпечення перманентно виникаючих завдань забезпечення сталого економічного розвитку держави. Передумовами проблем, що виникають перед більшістю країн в цьому аспекті є слабкість фінансового і корпоративного секторів, недосконалість державної фінансової політики, дефіцит фінансових ресурсів. Тому, одним з ефективних способів подолання кризових явищ в економіці є широке використання філософії лібералізації, подолання диспропорції між швидкістю інтеграції держави та суб'єктів господарювання в світове господарство з одночасною адаптацією державних інституцій до міжнародних регуляційних норм.

В світовій торгівельній системі завжди мали місце процеси посилення чи послаблення лібералізації і протекціонізму. Митні інструменти впливу періодично виступали інструментом то протекціоністської політики, то політики лібералізації держави, будучи спрямовані у кожен визначений момент часу на найкраще забезпечення тих чи інших національних інтересів.

В загальному розумінні, лібералізація є політикою, у якій митні органи здійснюють контрольні та реєстраційні функції, без застосування імпорتنих та експортних мит, та без використання будь-яких кількісних обмежень щодо зовнішньоторговельного обороту.

Означені політичні засоби в більшості випадків використовують країни з розвиненими ринковими інститутами, що займають першофлангові позиції розвитку на міжнародній арені, та які можуть констатувати відсутність проблем присутності чи розширення своєї участі на міжнародній арені.

Політика лібералізації характеризується підвищенням забезпечення конкурентоспроможності національних товарів та послуг на внутрішньому та зовнішньому ринках, поступальним розвитком зовнішньоекономічних торговельних взаємодій, диверсифікацією експортного потенціалу, реалізацією системи заходів щодо гармонізації національних параметрів здійсненням зовнішньоекономічної торгівлі та міжнародних норм.

Слід зазначити, що в країнах з розвиненими державними інститутами питання лібералізації зовнішньоторгівельної політики в жодному разі не розглядалися відокремлено від пріоритетів розвитку національного господарства. В кожному з випадків, використання стратегії зовнішньоторгівельної лібералізації зумовлювалось лише пріоритетами посилення власних позицій у сфері міжнародних зобов'язань, покращенням умов доступу національних товаровиробників на міжнародні ринки та створенням сприятливих умов для залучення міжнародних учасників зовнішньоекономічних відносин в національний фіскальний простір.

Україна, у відповідності до Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом (далі ЄС), що вступила в дію 1.01.2016 року, здійснила низку заходів щодо лібералізації зовнішньоторгівельної політики шляхом скасування переважної кількості ввізних мит, що в значній мірі сприяло зовнішньоторгівельній взаємодії національних товаровиробників і споживачів, здійсненню обміну товарів та послуг європейського походження з одночасним полегшенням доступу вітчизняних суб'єктів господарювання на міжнародні ринки.

Означені заходи стали продовженням концепції побудови поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі (далі ПВЗВТ), яка стала результатом імплементації Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом.

Розширення зони вільної торгівлі між Україною та Європейським Союзом досить результативно позначилась на показниках двосторонньої торговельної взаємодії між Україною та Європейським Союзом, зумовлювала підвищення рівня загальних показників зовнішньоторгівельних відносин нашої держави за наслідками кризових процесів 2014-2015 років.

Для прикладу, в результаті розширення зони вільної торгівлі, загальні обсяги реалізації товарів з Європейським Союзом значно покращилися і за підсумками 2021 року за показником обсягу торгівлі товарами з ЄС-27 набули пікових значень за увесь період взаємодії – 55,7 млрд дол. США, що засвідчує зростання більш ніж на 32,2% більше показника докризового рівня 2013 року (див. рис. 1).

Паралельно мало місце згортання дефіциту торговельного обміну України з ЄС-27 порівняно з періодом 2013 року.

Впродовж післякризового періоду 2016-2019 років дефіцит обміну товарами та послугами з ЄС-27 демонстрував середній показник -3,3 млрд дол. США, що втричі відрізнялося від показника 2013 року, у якому він становив 9,7 млрд дол. США.

За оцінками експертів, таке скорочення мало місце завдяки зростанню обсягів експорту товарів та послуг з України до країн Європи. За підсумками 2021 року має місце ще більше скорочення дефіциту торгівлі товарами з ЄС-27, що становить 2,2 млрд дол. США.

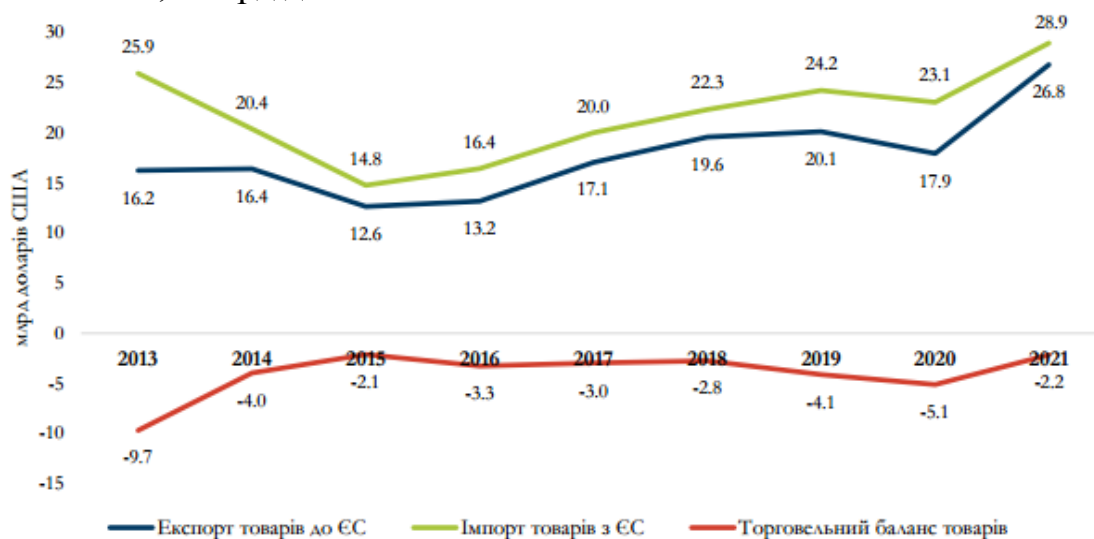

Рис. 1. Динаміка експорту та імпорту товарів з країнами ЄС-27 впродовж 2013-2021 років, млрд дол. США

Джерело: за даними Державної служби статистики України

Активізація процесів, зумовлених розширенням зони вільної торгівлі між Україною і ЄС зумовило нарощення показників експорту товарів з України до Європи, які в середньому впродовж 2016-2019 рр. зростали щорічно в середньому майже на 15% (+14,8%).

В загальному, в означений період, експорт товарів до країн ЄС-27 у 2019 році порівняно з 2015 роком зріс на 59,1% (приріст становив 7,5 млрд дол. США) і на 24% порівняно з докризовим 2013 роком (приріст склав 3,9 млрд дол. США).

В означений період мало місце значне зростання поступлень імпортованих товарів, зокрема середньорічне нарощення показника надходження імпортованих товарів до України з ЄС склало 16,1% впродовж 2016-2019 років. За підсумками 2019 року, порівняно з 2015 роком, імпорт товарів з ЄС-27 виріс на 64,2% (приріст склав 9,5 млрд дол. США), однак був нижчим показника 2013 року (6,5% , або -1,7 млрд дол. США).

Впливи пандемії коронавірусної інфекції 2020 року значно вплинули на рівень розвитку світової економіки, що значно позначилось на зниженні обсягів торговельного обміну між ЄС-27 та Україною. Проте, якщо, за підсумками 2020 року експорт товарів з України до ЄС-27 скоротився на 10,9%, а імпорт відповідно на 4,9%, то за підсумками 2021 року спостерігалось різке зростання зовнішньоторгівельних відносин в глобальному масштабі, в результаті чого мало місце підвищення показника торговельного обміну з країнами європейського простору як за експортними, так і за імпортованими групами, з одночасним значним переважанням експорту товарів в країни ЄС порівняно з імпортом (див. табл. 1).

Так, за підсумками минулого року, порівняно з попереднім 2020 роком, експорт товарів до ЄС-27 виріс на 49,4% і сягнув позначки 26,8 млрд дол. США, при одночасному зростанні рівня імпорту товарів з ЄС-27 на 25,2%, що склало 28,9 млрд дол. США.

Таблиця 1

Динаміка торгівлі товарами* з ЄС-27, РФ та іншими країнами світу
впродовж 2013-2021 років

	Обсяг 2013, млрд \$	Обсяг 2019, млрд \$	Обсяг 2021, млрд \$	Зростання 2019 vs 2013, млрд \$	Зростання 2019 vs 2013, %	Зростання 2021 vs 2013, млрд \$	Зростання 2021 vs 2013, %
Експорт товарів							
Загальний експорт товарів	62,3	50,1	68,1	-12,3	-19,7%	5,8	9,3%
Експорт до ЄС-27	16,2	20,1	26,8	3,9	24,0%	10,6	65,3%
Експорт до решти країн (без ЄС-27 та РФ)	31,3	26,7	37,9	-4,6	-14,7%	6,6	21,1%
Експорт до РФ	14,8	3,2	3,4	-11,6	-78,1%	-11,4	-76,9%
Імпорт товарів							
Загальний імпорт товарів	75,8	60,8	72,8	-15,0	-19,8%	-3,0	-4,0%
Імпорт з ЄС-27	25,9	24,2	28,9	-1,7	-6,5%	3,0	11,7%
Імпорт з решти країн (без ЄС-27 та РФ)	26,8	29,6	37,8	2,8	10,3%	11,0	40,9%
Імпорт з РФ	23,1	7,0	6,1	-16,1	-69,8%	-17,0	-73,7%

Знаковим є те, що порівняно з 2013 роком експорт товарів в ЄС-27 у минулому році на 65,3% був вищим докризового показника 2013 року (що склало 10,6 млрд дол. США), при цьому, нарощення рівня імпорту товарів з ЄС-27 було меншим, що у відносному показнику становило 11,7%, а в абсолютному 3 млрд дол. США.

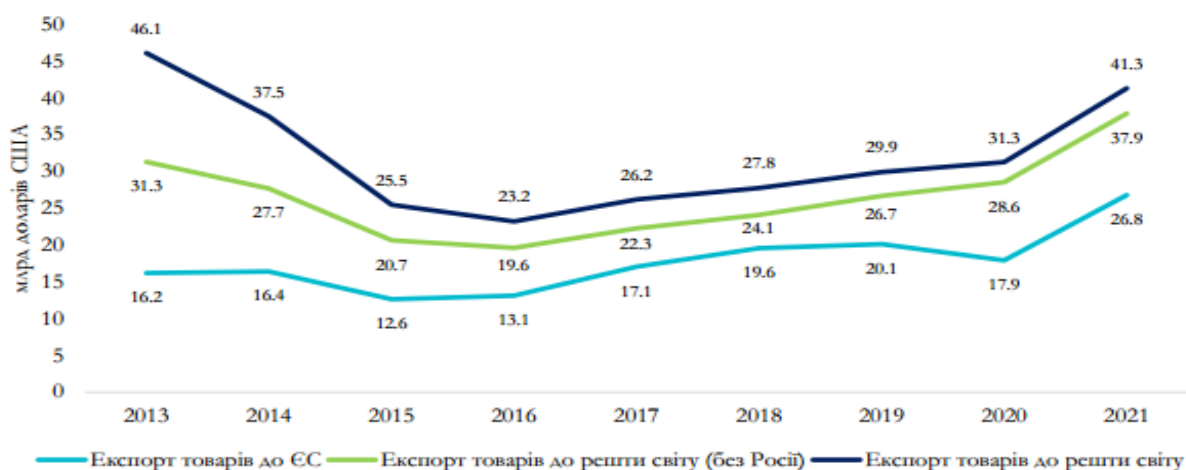

Рис. 2. Динаміка експорту товарів України до ЄС-27 та інших країн світу впродовж 2013-2021 років, млрд дол. США

Джерело: за даними Державної служби статистики

Порівняння впливу зони вільної торгівлі між Україною і ЄС засвідчує зростання показників експорту товарів до країн Європейського простору, порівняно з показниками експорту до інших країн світу. Так, за підсумками минулого року, експорт товарів до інших країн світу за винятком РФ був вищим

показника докризового 2013 року на 21,1%, при тому, що порівняно з показником по ЄС-27, він склав 65,3% (див. рис. 2).

Щодо імпорту товарів з інших країн світу, без рф, то тут спостерігалось значне зростання у порівнянні з аналогічним показником імпорту по ЄС-27. Так, за підсумками минулого року, показник імпорту з інших країн, без рф був більшим докризового рівня 2013 року на 40,9%, в той же час коли по ЄС-27 він становив 11,7% (див. рис. 3).

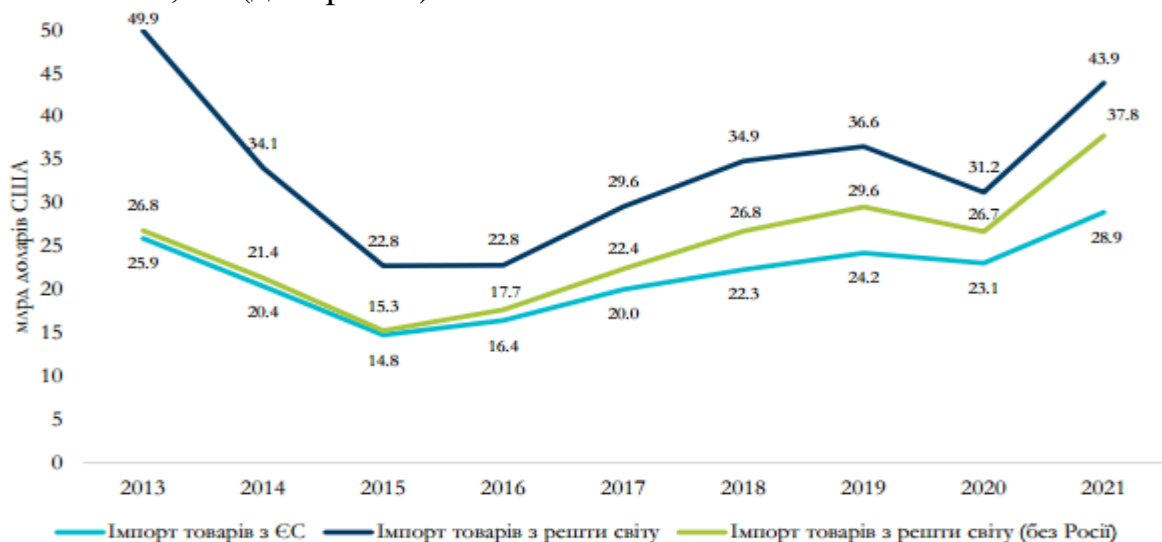

Рис. 3. Динаміка імпорту товарів до України з ЄС-27 та інших країн світу впродовж 2013-2021 років, млрд дол. США

Джерело: за даними Державної служби статистики

Питома вага ЄС-27 в структурі експорту товарів у 2013-2015 в середньому становила 29,9%, та 38,7% у 2019-2021 роках. При цьому, середня частка імпорту ЄС-27 в середньому становила 37% і 40,7% в означені періоди відповідно (див. рис. 4).

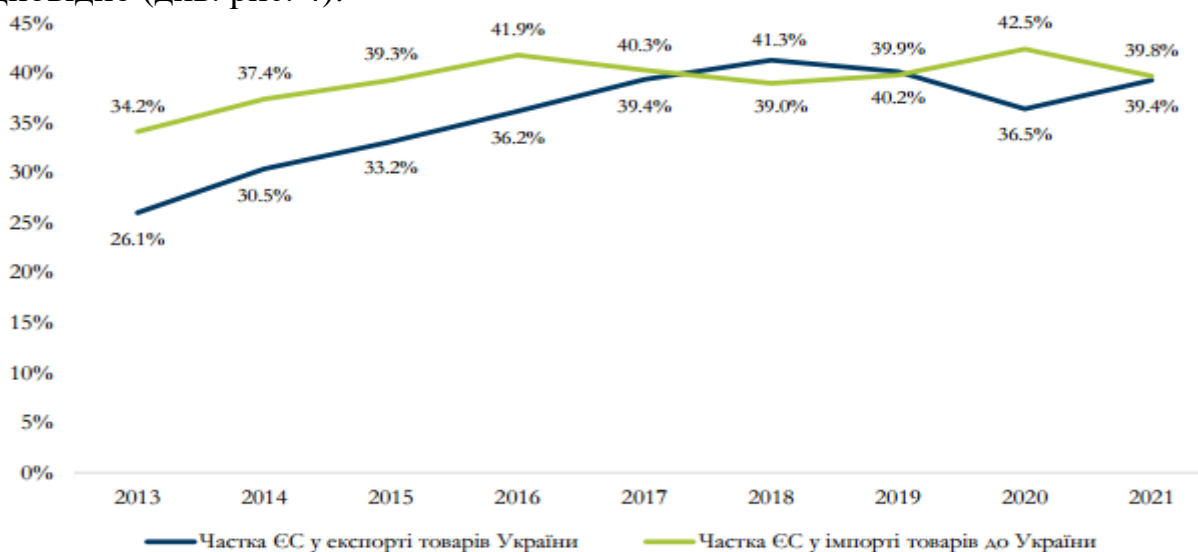

Рис. 4. Частка ЄС-27 у експорті-імпорті у 2013-2021 років, %

Джерело: за даними Державної служби статистики

Політика взаємної лібералізації, що здійснювалась в межах зони вільної торгівлі дозволила засвідчити значні переваги для української економіки, оскільки мала місце переорієнтація української торгівлі на міжнародні ринки збуту та зростання частки товарів з Європейського Союзу в експортно/імпортному балансі України.

Список використаних джерел:

1. Пашко П. В. Митна безпека (теорія, методологія та практичні рекомендації): монографія. Одеса: Пласке, 2009. 628 с.
2. Положення про Державну митну службу України, затверджене Постановою КМУ від 06.03.2019 р. № 227. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/227-2019-п#Text>.
3. Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>.
4. Framework of standards to secure and facilitate global trade (June 2005). URL: <http://www.wcoomd.org>
5. Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур (у змінній редакції), редакція від 26.06.1999 р. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_643
6. Сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>